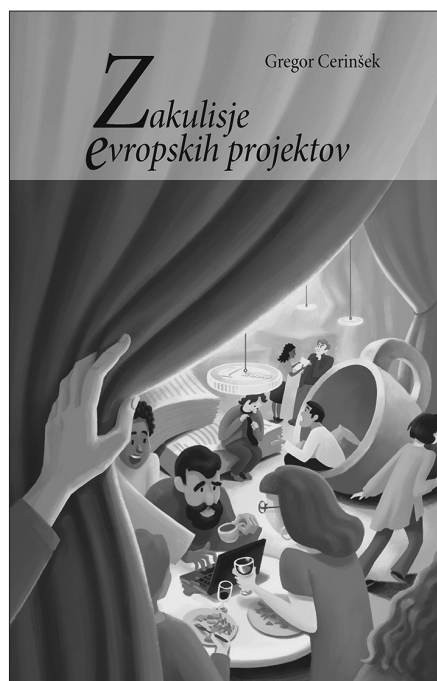

GREGOR CERINŠEK: Zakulisje evropskih projektov

Založba ZRC (Ethnologica – Dissertationes 10), Ljubljana 2024, 214 str.

Med odlikami etnološkega oz. antropološkega raziskovanja je tudi »dobra« izbira predmeta preučevanja. A kaj »dobra« izbira sploh pomeni? Znanstvene vede, zlasti tiste, ki svoj predmet jemljejo iz tako širokega in izmuzljivega obzorja, kot je družbena in kulturna stvarnost, od raziskovalca ali raziskovalke neredko terjajo intuicijo, pretanjenost »merjenje utripa« določenega prostora in časa, navsezadnje pa tudi zmožnost zamišljanja in ustvarjalnosti, da v morju možnosti prepozna relevanten, svež, etnografsko oprijemljiv in tudi – drznila si bom zapisati – zanimiv raziskovalni problem. Gregor Cerinšek se je v svoji monografiji *Zakulisje evropskih projektov* lotil zahtevne, a hvalevredne naloge, da se etnografsko sooči z nečim tako vseprisotnim, za številne organizacije in posameznike eksistencialno nujnim, v svoji izvedbeni realnosti pa tako raznorodnim, kot so evropski raziskovalno-razvojni projekti. Cerinškov pred-

met preučevanja je nekaj, kar bistveno sodoloča delovne naloge, vsakdanjik, pa tudi trende akademske sfere (in celo vsebinske usmeritve znanstvenih disciplin) in oblike sodelovanj večine v znanstvenoraziskovalnem sektorju delujočih Evropejcev in Evropejk. Gre torej za družbeni pojav, ki je nedvomno vreden antropološke obravnave – glede na vseprisotnost projektne dela je pravzaprav nenavadno, da ni etnografsko preučevanje projektne sveta (že) bolj razširjeno. Čeprav so se z antropološkimi in etnološkimi študijami nekoliko primerljivih kontekstov slovenski raziskovalci in raziskovalke že ukvarjali (glej npr. Fikfak 2008; Bajuk Senčar 2014; Kozorog 2018), pa je Gregor Cerinšek v našem prostoru prvi, ki celovito in z več zornih kotov obravnava naravo evropskega projektne polja onkraj posamičnih projektov.

Avtor se je z vprašanji projektne sveta ukvarjal že v doktorski disertaciji *Antropološki pogled na dinamiko projektne omrežij*; leta 2023 jo je zagovarjal na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo. Tako disertacija kot monografija temeljita na njegovih dolgoletnih izkušnjah pri izvajanju, vodenju in ocenjevanju evropskih raziskovalno-razvojnih projektov. Cerinšek namreč že skoraj petnajst let deluje na Inovacijsko-razvojnem inštitutu Univerze v Ljubljani, zadnjih nekaj let kot vodja Oddelka za aplikativne družboslovne raziskave, kar pomeni, da se je njegov »teren« začel, še preden je svoje delo uokviril tudi v nekakšno meta analizo svojega poklicnega polja (in si ga s tem morda tudi pomagal osmisлити). Bogastvo in raznolikost Cerinškovih projektne izkušenj se kaže v celotni monografiji. Prav dolgotrajnost njegove vključenosti v življenje preučevanega »plemena« krepí suverenost pričujoče študije. Vseeno pa

njegova izbira, da v ospredje namesto posamičnih projektov postavi širše projektne omrežje, etnografsko ostrino monografije nekoliko zamegli. Čeprav svoje številne ugotovitve in teze podkrepí z etnografskimi vinjetami, s projektnimi anekdotami ali z izseki iz pogovorov, ob njih umanjka razgrnitev konteksta; prav partikularnosti posamičnega projekta, projektne sestanka ali projektne sodelavca bi bralstvu pomagale bolj poglobljeno razumeti »empirične utrinke«. Tako ti žal nekajkrat ostanejo na ravni zanimivih, zabavnih ali absurdnih ilustracij projektne resničnosti, zaradi umanjkanja dodatne razlage pa izgubijo nekaj svojega prepričljivejšega spoznavnega potenciala. Čeprav »projektne igre presega unikatnost posamičnih projektov« (str. 83), prav posamični projekti sploh vzpostavljajo temeljne pogoje za njeno analizo. Prav tako bi bila dobrodošla podrobnejša razlaga metodologije, raziskovalnih pristopov, ključnih sogovornikov in preostalih elementov, ki bi dodatno razgrnili ozadja raziskave. Na nekaterih mestih so namreč izjave sogovornikov slogovno očitno močno olepšane (npr. str. 65–67), zato se ob branju postavljajo nekatera na prvi pogled naivna, a metodološko pomembna vprašanja, denimo, kako so potekali pogovori in koliko je avtor med pisanjem v navedene izjave jezikovno posegal.

Cerinškovo osrednje vprašanje je, »zakaj je kolektivna iluzija v projektne polju sploh mogoča in kako to, da je nihče ne razkrinka« (str. 185). Vprašanje se približuje s številnih zornih kotov: od prijave projekta, projektne govorice, ritualnosti projektne sestankov in neformalnih druženj do dinamične igre med projektnimi partnerji ter med projektnimi izvajalci in skrbnikom. V vseh perspektivah, ki jih obravnava,

* Ana Svetel, dr. etnologije in kulturne antropologije, docentka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; ana.svetel@ff.uni-lj.si.

nakaže diskrepanco med bleščečim »zunanjim« videzom projekta – denimo v prijavnih besedilih, končnih poročilih, sestankih s predstavniki financerja (Evropske unije) – in precej manj bleščečo projektno resničnostjo, ki pogosto ubira mnogo bolj pragmatične, včasih pa tudi koristoljubne poti. Ta vprašanja najbolj neposredno in prepričljivo razgrne v zadnjem poglavju, zgovorno naslovljenem Odčaranje projektnega sveta. Raziskovalna tematika, ki je neposredno povezana z razkrivanjem projektnega zakulisja, z razgrinjanjem tega, kar Cerinšek posrečeno imenuje »habituirano 'nadmudrivanje'« (str. 187), nosi v sebi tveganje, da postane avtorjev ton bodisi ciničen ali celo nekoliko zasmehljiv in podcenjujoč do »evropskih vrednot«, ki jih kaže sijoča zunanost projektnega polja po eno strani, bodisi kritičen in zagrenjen ob soočanju z zadržjem, ki ima s sijočo zunanostjo včasih bolj malo skupnega. Posebna odlika Cerinškove monografije je v tem, da ne zapade v nobeno od omenjenih skrajnosti, saj mu kljub vpletenosti uspe ohranjati dovolj nevtralnno, neocenjujočo držo. Ob branju dobimo vtis, da je avtor v pisanju hkrati korekten in odkrit, pri tem pa se nikoli ne spusti na raven cenene razkrinkavanja. Tako na primer v poglavjih Dramaturgija projektnega sveta, kjer opisuje vsaj heterogene, če že ne razglašene projektne situacije, in Projektne reprezentacije in uprizarjanja, v katerem pokaže, koliko pozornosti in energije igralci v projektne igre namenijo »ustvarjanju zelenih vtisov« (str. 137), ton pisanja kljub na nekaterih mestih humornemu opisovanju situacij ostane dovolj distanciran in analitičen. Teoretsko Cerinšek svojo študijo naslanja na številne klasične družboslovne okvire – kar je nemara treba pripisati njegovi sociološki izobrazbi – zlasti na Bourdiejev koncept *habitus*a in na njegovo teorijo (ekonomskega, kulturnega, socialnega in simbolnega) kapitala ter na Goffmanovo teorijo

dramaturgije vsakdanjega življenja. S to precej klasično izbiro teoretskih izhodišč pokaže, da lahko nekaj tako sodobnega, kot so evropski projekti, mislimo tudi s pomočjo konceptov, ki so vzniknili že dolgo pred začetkom vrtenja projektnega kolesja. Vseeno pa bi na nekaterih mestih pričakovali več poglobljenega soočanja s sodobno etnološko in antropološko produkcijo, predvsem s področja antropologije dela – glede na obravnavane tematike bi namreč monografija lahko teoretsko in primerjalno plodno črpala tudi iz tega polja. Prav tako Cerinšek v nekaterih delih monografije nekoliko prehitro preklaplja med raznorodnimi konceptualnimi in paradigmatskimi okviri, ki bi si zaslužili bistveno obsežnejše utemeljeno umestitev. V svoje razglabljanje npr. mimogrede vpleta Latourjev koncept aktanta, Massumi-jevo razumevanje afekta in Campbelllove stopnje junakove poti. Posledično dobimo vtis, da zaradi preklapljanja med raznorodnimi teoretskimi in konceptualnimi okviri nobenega med njimi ne aplicira scela na svoj etnografski material. Zazdi se nam, da, podobno kot v monografiji njegovi sogovorniki skačejo z enega projektnega sestanka na drugega, tudi avtor hiti od enega do drugega teoretskega izhodišča, ne da bi do konca izkoristil njegove potenciale. Po drugi strani je monografija najbolj prepričljiva na tistih mestih, kjer avtor svoje etnografske ugotovitve konsistentno premišljuje s pomočjo enega izhodišča, zlasti že omenjenih Bourdieuja in Goffmana, pa tudi Leacha, Maussa in Godelierja. Prav koncipiranje projektne realnosti s pomočjo teorije daru se kaže kot ena najvznemirljivejših smeri nadaljnjega raziskovanja projektnega sveta. Mnogo tehtnih uvidov avtor ponudi tudi v zadnjih dveh poglavjih; s tem, ko temeljni kontekst raziskave vrne na začetna vprašanja ideološkosti evropske projektno-razpisne krajine in njenih strukturnih la-

stnosti, tudi smiselno zaokroži celotno monografijo. Predvsem podpoglavja, v katerih razpravlja o iluziji inovativnosti (Biti inovativen na neinovativen način), o pristranskih interpretacijah podatkov (O potrditveni pristranosti) in o zavajajočem predstavljanju rezultatov (O odprti projektni družbi), bi morala biti v razmislek tistim, ki oblikujejo razpisne politike.

Presenetljiva prвина Cerinškovega pisanja – tudi v luči obravnavane tematike – je širok in pester nabor literarnih referenc, ki jih igrivo vpleta v svojo raziskavo, kar v spremni besedi poudari tudi Dan Podjed (2024: 212). Med branjem se tako ne sprehajamo le po projektne srečanjih, temveč tudi po kanonu svetovne in slovenske književnosti: obhodimo Tolstoja, Prousta, Kafko, Orwella, Bartola, Koviča, Jančarja in druge, ki jih po navadi ne najdemo v antropoloških analizah. Knjiga *Zakulisje evropskih projektov* tako ne ponuja le relevantnega razmisleka o (naši skupni?) projektni resničnosti, temveč nakazuje, da je tudi za njeno razumevanje nujna družboslovna in humanistična širina.

Literatura in viri:

BAJUK SENČAR, Tatiana: *European Integration as Cultural Practice: The First Generation of Slovene Eurocrats*. Ljubljana: Založba ZRC, 2014.

FIKFAK, Jurij: Med idejami in praksami. V: Jurij Fikfak, Jože Prinčič in Jeffrey David Turk (ur.), *Biti direktor v času socializma: Med idejami in praksami*. Ljubljana: Založba ZRC, 2008, 259–266.

KOZOROG, Miha: The Ecosystem Ideal and Local Neoliberalism of the Young Entrepreneur: The Millennials' Entrepreneurial Environment in Slovenia. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva* 48/41, 2018, 259–280.

PODJED, Dan: Projekt na obzorju. V: Gregor Cerinšek: *Zakulisje evropskih projektov*. Ljubljana: Založba ZRC, 2024, 211–214.